

Avdelningen för verksamhetsstöd och -styrning
Monica Jacobson
monica.jacobson@ivo.se

Socialstyrelsen

Yttrande gällande Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om hem för vård eller boende; ert diarienummer 934/2016

Allmänna synpunkter

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) tillstyrker förslaget med de undantag och tillägg som anges nedan. IVO vill också framföra att formuleringarna så långt det är möjligt bör ensas med dem i föreskrifterna och allmänna råden om stödboende.

1 kap. Tillämpningsområde och definitioner

1 § Tillämpningsområdet gäller verksamhet i form av ”hem för vård eller boende” utan ytterligare förtydliganden. Är det självklart att det saknas behov att klargöra att det som avses är hem för vård eller boende enligt socialtjänstlagen (2001:453), SoL, eller utifrån definition i socialtjänstförordningen (2001:937)? En sådan avgränsning görs i förslaget till föreskrifter avseende stödboende som Socialstyrelsen remitterat samtidigt med detta förslag. Även om det beträffande stödboende finns ett direkt skäl att avgränsa mot andra typer av stödboende vill IVO väcka frågan om inte en liknande avgränsning skulle förenkla för läsaren och förebygga tolkningsproblem som idag inte kan förutses.

Avsaknaden av avgränsning skapar också frågor i förhållande till andra stycket samma paragraf. Här anges uttryckligen hem som avses i 6 kap. 3 § SoL, när det gäller SiS särskilda ungdomshem. Dessa hem är såvitt IVO förstått det definitionsmässigt också hem för vård eller boende (i statlig regi), men den nu angivna formuleringen ger snarast intrycket av att det rör sig om olika juridiska figurer. Skrivningen kan komma att försvåra framtida tolkning av regelverket.

2 § Det behövs en definition av vad som avses med vård även i den nya författningen. Definitionen är viktig och användbar när det kommer till att beskriva och förstå vad som avses med vård i ett hem för vård eller boende.

IVO tillstyrker definitionen av ”unga” och anser att det är av stor hjälp vid tolkning att definitionen finns med.

2 kap. Ledningssystem

3 § Enligt denna paragraf ska den som bedriver verksamheten fastställa vissa angivna rutiner. Av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete följer redan idag ett ansvar att fastställa de processer och rutiner som behövs för att säkra verksamhetens kvalitet. När Socialstyrelsen kompletterar dessa övergripande krav med specifika krav på rutiner på vissa områden behöver risken för att verksamhetens eget ansvar för ledningssystemet urholkas beaktas. Detsamma gäller risken för att en uppräkningslista av vissa obligatoriska rutiner uppfattas som uttömmande.

Det måste enligt IVO finnas mycket starka och tydliga skäl att specialreglera krav på vissa uttalade rutiner. IVO instämmer i att de områden som anges är centrala för en god och säker vård, men ser inte på vilket avgörande sätt dessa områden skiljer sig från andra där rutiner behövs.

4 § IVO anser att det är bra att det i de allmänna råden anges att egenkontrollen *bl.a.* bör omfatta vissa frågor, så att det tydligt framgår att det inte är en uttömmande uppräkningslista utan en exemplifiering. IVO vill samtidigt väcka frågan varför just de exempel som räknas upp i de allmänna råden tagits med. Det torde finnas andra frågor, som t.ex. huruvida verksamheten skrivit in personer från rätt målgrupp, som borde ingå i egenkontrollen.

3 kap. Inskrivning vid ett hem för vård eller boende

I kapitlet om inskrivning finns det inte någon motsvarande skrivning om att beakta risk för negativ påverkan eller konflikter *mellan* de placerade, kränkningar, våld och övergrepp etc. som den som finns i 3 kap. 3 § i Socialstyrelsens förslag om föreskrifter och allmänna råd om stödboende. Den skrivning som finns i 3 kap. 2 § om att beakta risk för negativ påverkan från andra som vårdas på hemmet är betydligt mer begränsad och avser endast en envägs riskbedömning. IVO föreslår att skrivningarna i de två författningarna ensas med formuleringen i föreskrifterna om stödboende som förlaga.

2 § I det allmänna rådet till 3 kap. 2 § bör även frågan om skillnad i grundproblematik anges som en faktor att beakta. Rekommendationen borde också omformuleras så att det tydligt framgår att även andra faktorer kan ingå i bedömningen.

4 kap. Genomförandet av vården vid ett hem för vård eller boende

1 § Det är bra att föreskrifterna tydliggör vikten av evidensbaserade arbetssätt, även om IVO ser att det kan bli en utmaning för verksamheterna och för IVO att bedöma vad som är bästa tillgängliga kunskap och beprövad erfarenhet. Det framstår som oklart om det finns så beprövad erfarenhet att det är rimligt att ställa forskriftskrav på detta. En ändring av *beprövad* till *beprövade* i fråga om erfarenhet skulle språkligt utsträcka ”bästa tillgängliga” till att även avse erfarenhet, vilket skulle göra ambitionen mer realistisk.

Det är viktigt att Socialstyrelsen arbetar med kunskapsunderlag kring detta som kan tjäna till ledning för verksamheter och tillsyn.

2 § IVO ställer sig frågande till om det verkligen skulle kunna finnas hinder enligt bestämmelser om sekretess och tystnadsplikt att lämna den information som anges i paragrafen. Det finns en risk att hinder som inte finns tolkas in. Enligt vad IVO erfarit är det framför allt ett problem att verksamheter lämnar för lite information till socialnämnden.

Är inte att ”den placerade personens behov förändras” som anges i punkt 2 ett ”förhållande som har betydelse för vården av den placerade personen” enligt punkt 1, dvs. kan inte punkten 2 tas bort?

5 kap. Utskrivning från ett hem för vård eller boende

1 § IVO ser inte hur ”anledning att skriva ut en person från hemmet” inte skulle vara ett sådant förhållande som har betydelse för vården, och som socialnämnden därmed *ska* informeras om enligt 4 kap. 2 §. Behov av utskrivning är också en så väsentlig faktor att en rekommendation om att underrätta socialnämnden framstår som en försvagning av vad som skulle gälla utan rekommendationen. Detta allmänna råd bör enligt IVO tas bort eller stärkas upp till föreskrift.

6 kap. Personalens kompetens

1 § IVO anser att formuleringen i första stycket behöver ändras, så att det tydligt framgår att det är en *sammanvägd* bedömning av utbildning och erfarenhet som ska göras. Det bör framgå att det är en sammanvägning av dessa kriterier som ska utvisa om föreståndaren har den kompetens som behövs för att kunna leda, utveckla och följa upp verksamheten.

IVO anser att en föreståndares uppgift i första hand är att på ett övergripande plan ta ansvar för att verksamheten bedrivs med god kvalitet och är säker. En viktig del i det arbetet är att se till att den kompetens som behövs finns i verksamheten. Det är inte nödvändigtvis så att föreståndaren själv behöver ha kompetens inom samtliga väsentliga områden. Hur föreståndarens uppdrag ska utformas och vilken kompetens föreståndaren behöver ha beror bland annat på verksamhetens storlek, målgrupp och de förutsättningar som lokalerna ger.

Med hänsyn till att nödvändig kompetens hos föreståndaren kan se mycket olika ut beroende på verksamheten, anser IVO att det är viktigt att kunna göra en sammanvägd bedömning av utbildning och erfarenhet. En sådan reglering ökar huvudmännens möjlighet att organisera sin verksamhet på ett ändamålsenligt sätt, och öppnar upp för en flexiblere prövning där enstaka formella brister inte utesluter i övrigt kompetenta och lämpliga individer.

IVO avstyrker att föreskrifterna kompletteras med allmänna råd. Som anges ovan kan en föreståndares uppdrag se mycket olika ut beroende på bland annat verksamhetens storlek och målgrupp. I större verksamheter kan en föreståndares uppdrag bestå mer av strategisk planering och arbetsledning än av arbete med sakfrågor. Den kompetens som behövs kan därför skilja sig åt mycket beroende på verksamhet. Att styra utbildningens innehåll i förväg minskar därför möjligheten att anpassa kompetens utifrån verksamhetens behov.

2 § IVO tillstyrker föreskrifterna rörande övrig personals kompetens, med ett undantag i fråga om formulering. I andra stycket anges att personalgruppens sammanlagda kompetens ska kunna bl.a. säkerställa en trygg och säker vård. Kompetens kan inte i sig säkerställa detta, utan formuleringen bör lättas upp till att gälla att kompetensen ska vara sådan att personalen har förutsättningar att säkerställa en trygg och säker vård eller liknande.

IVO avstyrker de allmänna råden till bestämmelsen, som IVO anser har en för hög detaljeringsgrad. Vilken utbildning som behövs hos enskilda anställda varierar också beroende på övrig personals utbildning och kompetens.

3 § IVO tillstyrker föreskrifterna men anser att de allmänna råden är onödigt detaljerade och bör tas bort. Vad introduktionen bör innehålla måste vara en fråga som bäst avgörs av verksamheterna själva.

7 kap. Bemanning

1 § IVO tillstyrker förslaget men anser att formuleringen att bemanningen ska anpassas så att den *säkerställer* vissa frågor kan behöva ses över. Det är många sammantagna faktorer som behövs för att säkerställa vårdbehov och trygg och säker vård.

2 § IVO bedömer att formuleringarna "finnas personal tillgänglig" och "infinna sig på hemmet utan oskäligt dröjsmål" kan komma att väcka många frågor hos verksamheterna. Den nya formuleringen ger t.ex. mindre ledning än de nu gällande föreskrifterna kring hur boendena kan utformas och på vilket fysiskt avstånd personalen kan befinna sig. I praktiken kommer det att bli en fråga för IVO:s tillsyn och domstolarna att bestämma innebörden av tillgänglighet och vad som är ett oskäligt dröjsmål.

8 kap. Verksamhetens lokaler

1 § IVO tillstyrker föreskriftsförslaget och de allmänna råden med vissa undantag. IVO anser att ett par av de allmänna råden i viss mån öppnar för lägre kvalitet. Krav på en miljö som är anpassad till målgruppens behov torde enligt IVO vara något som kan ställas redan utifrån krav på god kvalitet och säkerhet. Ett allmänt råd om detta blir i praktiken därför snarast en sänkning av kraven. Detsamma gäller det allmänna rådet om att antalet rum för personlig hygien bör vara anpassade till antalet personer.

Det är bra att det ges rekommendationer kring vad som bör beaktas vid bedömningen av om boende kan dela rum, men IVO anser att uppräknningen av vad som särskilt bör beaktas borde kompletteras med den enskildes egen inställning till att dela rum.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Gunilla Hult Backlund. I den slutliga handläggningen har avdelningscheferna Birgitta Hagström och Anna Sundberg samt tillförordnande chefsjuristen Linda Almqvist deltagit. Juristen Monica Jacobson har varit föredragande.

Gunilla Hult Backlund

Monica Jacobson